№ 61 ՇԱԲԱԹ, 22 ՄԱՐՏԻ ԵՐԵՔՈՇԱԲԹԻ 1919 ՏԱՐԻ ՇԱԲԱԹ, 22 ՄԱՐՏԻ № 61

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը։ Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ։ Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման։ Ընդունուած յօդուածները, որոնց առակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի։

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Յայտարարութիւններն ընդունուում են ամեն լեզուով տողատեղին առաջին երեսում 75 կոպ., իսկ վերջին երեսում՝ 50 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ գին։ Մահազդի համար 15 ռուբլի։ Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունուում են մինչև ժամը 2-ը։

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ.

1919 թ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹՈՒ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ Է.

1 ամիսը . . . . . 10 ռուբ.
3 » . . . . . 25 »
Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 41.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ Телефонъ 16—90.

ՂԱՐԱԲԱՂԻ

Ներկայ կացութեան ճնշութեան մասին հրատիրում է.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ,

որ տեղի է ունենալու կիրակի օրը ժամը 12-ին, ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ընկերութեան համերգային դահլիճում։

Ժողովի օրակարգն է.

Լեո, Բացման խօսք։
Վ. Նաւասարդեան, Պատմական ակնարկ Ղարաբաղի մասին։
Ա.նանուն, Ղարաբաղը, որպէս անտեսական միաւոր։
Ն. Սարգսեան, Ղարաբաղի ազգագրական կազմը։
Սաֆօ Սահակեան, Ղարաբաղի քաղաքական կացութիւնը։
Մ. Ղարաբէկեան, Ղարաբաղցին յեղափոխութեան մէջ։
Ղ. Տեր-Ղազարեան, Ղարաբաղի քաղաքակրթական դերը։

Մուտքի համար ՁՐԻ տոմսակներ «Մշակ»-ի (Гановская, 3), «Աշխատուում են խատաւոր»-ի (Лермонтовская, 12), «Ժողովրդի Ձայն»-ի (Головинскій пр., 41), «Кавказское Слово»-ի (Барятинская, 6) խմբագրատներում և «Саваманра»-ի գրասենեակում (Эриванская пл., домъ Купеческаго Банка)։

3—2 Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի Հայրենակցակ. Միութ. Վարչութ.

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ի գիտութիւն Ընկ. անդամների, թէ այսօր, շաբաթ, ամսիս 22-ին, երեկ. ժամը 6-ին, Ընկերութ. ընթերցարանի դահլիճում (Абасъ-Абадск. 7).

ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ Է ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Զբաղմունքի առարկաներն են.

1. Ընկերութեան կենտրոնի 1917—18 թուերի հաշիւների ու գործունէութեան քննութիւնը ու հաստատութիւնը.
2. Ընկերութեան կենտրոնի 1919 թ. նախահաշուի քննութիւնն ու հաստատութիւնը.
3. Առաջարկութիւն պ. Սամսոն Ստեփանիչ Յարութիւնեանին Ընկ. պատուաւոր անդամ ընտրելու.
4. Ընտրութիւն հերթով հեռացող Խորհրդի չորս անդամի, ինչպէս և ինքնակամ հեռացող 3 անդամի փոխարէն՝ Խորհրդի 7 նոր անդամի և փոխանդամի ընտրութիւն։
5. Ընտրութիւն Վերատուչիչ Յանձնաժողովի 3 անդամի և երկու փոխանդամի։
6. Առաջարկութիւն՝ Կենտրոնական Կոմիտէի և Բարեգ. Ընկ. հաշուապահութիւնն ու գործունէութիւնը միացնել։
7. Ընթացիկ հարցեր։

Ժողովը երկրորդը լինելով՝ կը կայանայ անկախ ներկայ եղողների թուից։ 1—1

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

գտնուող Հայաստանի լուսաւորութեան մինիստր Գ. Մելիք-Ղարագեոզեանը ընդունում է մինիստրութեան գործերով ամենայն օր ժամը 10—12, իր բնակարանում, Աւաչական հրապարակ, № 8, (Չերքեզովի փողոցի № 59-ի անկիւնից դէպի վեր, այգու դիմաց)։ 0—7

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ԼՐԱԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱ

կիրակի, մարտի 23-ին

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Ի ՊԱՏԻՒ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ և ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

կը կայանայ

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՐԱԼ

Սկիզբը երեկ. ճիշտ ժամը 8-ին

Տոմսերը վաճառուում են Սուզանճեանի խանութում (Երև. հր.)։ 4-3

ՎԻ ԱՀԱՅ ԱԶԳ. ԽՈՐ. ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՏՈՒԿ ԼԻԱԶՕՐ ԲԺ. ՎԵՐԴԵԱՆԸ,

սրանով յայտարարում է բոլոր այն գաղթականներին, որոնք «Закавк. Гуусс. ամենատու կայանից հաց են ստանում մեր տուած գաղթականական վկայականներով, բոլոր այդ վկայականները սոյն ամսի 25-ից կը հաշուի անվաւեր և այդ պատճառով անհրաժեշտ է ստանալ նոր վկայականներ, որոնք տրուում են լիազօրի՝ Զիզրաշէնի բակում գտնուող գրասենեակի կառավարիչ Երուանդ Վարդապետից։

1—1 Յատուկ լիազօր՝ բժ. Վերդեան

ԱՅՍՕՐ լոյս է տեսնելու Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Աշակերտական Ֆրակցիայի օրգանը

„ՖԱՅԼԵՐ"

ԱՆՈՒՆՈՎ.

Ընկերներ, սրա յարատեւութեան համար—կարդացէք և տարածեցէք նոր լրագիրը։ №-ը արժէ 1 ռուբլի։ 1—1

ԲԺԻՇԿ

ԳՐ. Յ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Ժրնեի համալսարանի կլինիկաների և պրոֆես. Oltramare-ի վեներական հիւանդութիւնների մասնագիտական բուժարանի։

ՆԵՐՔԻՆ և ԿԱՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՖԻԼԻՍ, ներարկումն «606»-ի և «914»-ի), ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կոմպլեկացիոնները) և ԿԱՇՈՒԻ ցաւերի։

Էլեկտրաբուժական կաբինետ

Ընդունելութիւնն ամեն օր, առաւ. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը։ Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը։ Կիրոչնայա, № 11. 100—63

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Բերլինի եւ Մոսկուայի համալսարանների կլինիկաների։ Մասնագէտ սեռական հիւանդութիւնների—բոհախտի և ursի. ընդունելութիւնը՝ իր բնակարանում։ Հեռաձայնութիւնը և բուժչկութիւնը X ճառագայթներով։ Ամեն օր, 9—1 և 5—8 ժամը երեկ. Ռեհերաուովսկայա փ., № 23։ Հեռ. 7—92. 100—72

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(Նախկին Դաշտա սանատորիայի ասիստենտ)։

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.։ Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը։ Սոլոլակ, Ռոժդեստվենսկայա 3, հեռ. 16—69։ ա. օ.) 100—62

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՎ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

II

Հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնց հետ անհրաժեշտ ենք համարում ծանօթացնել մեր ընթերցողներին, քաղուած են զլխաւորապէս 1917 թ. Նիւ-Եորկում լոյս տեսած գրքից՝ «Արդիւնաբերական Ամերիկա» վերնագրով

—

Համառօտ տեղեկութիւններ Միացեալ Նահանգների պետական կազմակերպութեան մասին

Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներց ներկայացնում են 48 անկախ նահանգների դաշնակցութիւն, հիմք ունենալով 1787 թ. հռչակաւոր սահմանադրութիւնն, որը նախնական շրջանում 13 նահանգների կողմից ընդունուելուց յետոյ, զանազան յաւելումների ենթարկուեց և այժմ ներկայացնում է Միացեալ Նահանգների գործող սահմանադրութիւնը։ Այդ սահմանադրութեան համաձայն, Միացեալ Նահանգներում ընդունուած է օրէնսդրական գործադիր և դատաստանական իշխանութիւնների կատարեալ բաժանումը։ Գործադիր իշխանութիւնը ներկայացնում է հանրապետութեան նախագահը, որ ընտրուում է 4 տարի ժամանակով։

Նախագահ կարող է ընտրուել Միացեալ Նահանգների ամեն մի քաղաքացի 35 տարեկանից ոչ պակաս հասակով, որը ծնուել և ապրել է Միացեալ Նահանգներում առնուազն 14 վերջին տարիները։ Այդ ընտրութիւնները կատարուում են երկու աստիճանով. նախ՝ առանձին նահանգներն ընտրում են իրենց պատգամաւորներին, որոնք ժողովուելով միասին ընտրում են նախագահին։ Հանրապետութեան նախագահը, լինելով Միացեալ Նահանգների ակտիւութեան գլուխը, միևնոյն ժամանակ հանրապետութեան բոլոր զինուորական և ծովային ոյժերի գերագոյն պետն է համարուում։ Միացեալ Նահանգների փոխ-նախագահն ընտրուում է նոյն կարգով և դարձեալ 4 տարի ժամանակով և պաշտօնապէս (ex-officio) կատարում է Սենատի նախագահի պաշտօնը։ Բացի դրանից Միացեալ Նահանգների նախագահի մահուան դէպքում՝ փոխ-նախագահը վարում է նրա պաշտօնը մինչև ընտրութեան ժամանակի լրանալը։

Պետական գործը Միացեալ Նահանգներում բաժանուած է 10 մինիստրութեան մէջ, որոնց ներկայացուցիչները կազմում են մինիստրների կաբինետը։ Մինիստրները՝ ներքին և արտաքին գործոց, զինուորական, ծովային, ֆինանսների, պոստի, արդարադատութեան, երկրագործութեան, արդիւնաբերութեան և աշխատանքի—նշանակուում են Հանրապետութեան Նախագահի կողմից և հաստատուում են Սենատի որոշմամբ։

Օրէնսդրական իշխանութիւնը Միացեալ Նահանգներում ամբողջապէս պատկանում է Կոնգրեսին, որը բաղկացած է երկու պալատներից՝ Ներքին կամ Ներկայացուցիչների պալատ և Վերին—կամ Սենատ։

Ներքին պալատի ընտրութիւնը կատարուում է իւրաքանչիւր երկու տարին բոլոր Միացեալ Նահանգների քաղաքացիների ընդհանուր քուէարկութեամբ։

Ինչ վերաբերում է ընտրական իրաւունքին՝ (ակտիւ) ամեն մի նահանգն ունի իր առանձին օրէնսդրութիւնը։ Ընդհանուր առմամբ, համարեա թէ բոլոր նահանգներում ձայն տալու (ակտիւ) իրաւունք ունեն բոլոր տղամարդիկ 21 տարեկանից վեր։ Մի քանի նահանգներում պահանջուում է որոշ ժամանակուայ ընթացքում ապրելը, մի քանի ուրիշներում որոշ տուրքի վճարելը։ Ներքին պալատի անդամների թիւը 435 է, բայց փոփոխութեան է ենթակայ, հիմնուած լինելով վերջին ցուցակագրութեան տեղեկութիւնների վրայ։ Ներքին պալատի անդամ ընտրելու համար (պասիւ իրաւունք) անհրաժեշտ է 25 տարեկանից ոչ պակաս հասակ ունենալ և առնուազն 5 տարի Միացեալ Նահանգների քաղաքացի լինել։

Վերին պալատի—Սենատի—96 անդամները (իւրաքանչիւր նահանգից 2) ընտրուում են 6 տարով այն քաղաքացիներից, որոնք առնուազն ինն տարի Միաց. Նահ. քաղաքացի են եղել։ Սենատը բացի օրէնսդրական բոլոր ակտերից վաւերացնում է նաև բոլոր պայմանագրերը, որ Հանրապետութեան Նախագահը կապում է օտար պետութիւնների հետ։ Բացի դրանից, Սենատին իրաւունք է տուած հաստատել կամ չընդունել Նախագահի կատարած բոլոր նշանակումները։

48 նահանգներից ամեն մէկը ունի իր տեղական անկախութիւնը, որոշելով իրենց քաղաքացիների իրաւունքները, տեղական ինքնավարութեան բոլոր հարցերը, բացի այն, ինչ որ վերապահուած է Կոնգրեսի իրաւասութեանը։ Նահանգապետը կատարում է նոյն դերը նահանգում, ինչ-որ Հանրապ. Նախագահը ամբողջ երկրի վերաբերեալ։

Ամեն մի նահանգում կան օրէնսդրական հիմնարկութիւններ 2 պալատից բաղկացած։

Ռուբէն Թադէոսեան

ՄԱՄՈՒԼ

«Բարբա» լրագիրը հաստատում է այն անհերքելի փաստը, որ Բագում բոլշեւիզմի զարգացումը հասել է ծայրայեղ աստիճանի։ Լրագիրը հարց է տալիս, թէ արդեօք ինչ պատճառներն են կարողացել ստիպել Բագուի բանուորներին մոռացութեան տալ բոլշեւիկների նախկին սխալներն ու ոճիրները և պատասխանում է.

«Ամենից առաջ, ի հարկէ, այս այն պատճառներն են, որոնք ամբողջ աշխարհում բոլշեւիզմ են առաջացնում։

Սովը, ոճիրների չհատուցումը, թանգութիւնը, անզործութիւնը... բայց ոչ միայն անսահման աստիճանի հասնող թանգութիւնը, սովը և անգործութիւնն են մղում Բագուի բանուոր մասսաները դէպի բոլշեւիկների գիրկը։ Սոցիալական օրէնսդրութեան քացակայութիւնը, պետական կապիտալների վրայ ունեցած կազմակերպուած ճնշման բացակայութիւնը և նրա կանոնաւոր կոիւը անտեսական

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 22 մարտի

Ո՞Վ ՊԵՏՔ Է ՊԱՏԺԻ

—oo—

«Քեռասարախ»-ի ուրուականն» է կանգնած հայ ժողովրդի առաջ Հայաստան երկրի որոշ շրջաններում։ Այո, ճիշտ է, այսօր էլ, ինչպէս շատ անգամ առաջ, տանջուած ու բռնադատուած հայ ժողովուրդը՝ մնից տեղահան, ունեցած հարստութիւններից ու գոյքից զուրկ՝ մենակ է ու մէկուսացած այս աշխարհի երեսին և չի կարողանում իր հարևանների հետ անգամ կարգաւորել իր յարաբերութիւնները այնպէս, որ այդ սոսկալի «քեռասարախի ուրուականը» այլևս նրա աչքերի առաջ կանգնած չմնի։

Ինչու է ստեղծուել այս կացութիւնը։ Որոնք են այն պատճառները, որ առաջ են բերել գրեթէ բովանդակ հայութեան համար այսպիսի մի անտանելի դրութիւն, երբ նա հանգիստ ապրել չի կարող, երբ նա միշտ պիտի իր շուրջը նայի, իր թիկունքն ու ճակատը պաշտպանելու մասին խորհի և իր զուակներին ու անմեղներին «քեռասարախային» սոսկումներից ազատ պահելու մասին մտածի։

Ո՞վքեր են այն մեղաւորները, որոնք խաղաղ հայ ժողովրդի համար ստեղծեցին այնպիսի անբևեկայելի դժան ապրումների օրեր, որ բոլոր հարևանները նրան թշնամի յայտարարեցին և սկսեցին իրենց սրերը նրա դէմ պատրաստել։

Ո՞վքեր են այն հերոս-փրկիչները, որոնք հայ ժողովրդի կեանքի և գոյութեան դնով, գուցէ անմտօրէն, բայց հաստատուն և անշեղ ճանապարհով տարան նրան դէպի կործանն ու աւերը, դէպի անդունդն ու նորանոր սարսափները։

Հայ ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ նրանց անունները ու դիրքը, նրանց անցեալ ու ներկայ «գործունէութիւնը», նրանց «քաջագործութիւններն» ու ամբոխային տրամաբանութիւնը և վերջապէս նրանց «հայրենասիրութիւնն» ու խուճապային տրամադրութիւնները։

Հայ ժողովուրդը իր ապրումների այս զարհուրելի պահուն՝ սովի և հիւանդութիւնների սոսկումներին մատնուած՝ ամենևին չի կարող մոռանալ իր «ազգային փրկարարների» փառաւոր գործունէութիւնը, որի հետևանքը եղաւ այն, որ խախտուեցին հայ ժողովրդի և իր հարևանների դարաւոր բարեկամութեան կապերը և բարի խօսքի ու վերաբերմունքի փոխարէն՝ զէնքը շողշողաց և անմեղ արիւնը հոսեց։

Փոխանակ կռուելու այդ թունալից զգացմունքների և վայրենի բնազդների դէմ, փոխանակ արմատախիլ անելու այդ ջնասակար ու չարանենգ սերմերը, որ ցանուել էին մեր ժողովուրդների սրտերում բոլոր կողմերի մէջ բուն դրած տանտիրիստների ձեռքով, մեր ազգի անկոչ փրկիչները՝ խելքն ու միտքը կորցրած՝ «քաղաքականութիւն» էին վարում, այսինքն ժողովուրդները կռուացնում էին իրար հետ, որպէսզի յետագայում, ինչպէս այսօր, «քեռասարախի» նախորդին, գոռում-գոչում բարձրացնեն՝ մեղաւորներին պատժելու, դատի կանչելու և ժողովուրդների խախտուած բարեկամութիւնը վերահին հաստատելու համար։

Բայց միամիտ էք։ Կամ մի գուցէ հայ ժողովուրդին էք շատ միամիտ կարծում, որ ձեր մեղքը ուրիշների վրայ գցելու ցանկութեամբ համակուած, այսօր խօսում էք մեղաւորների մասին։

Այո, կան մեղաւորներ։ Հենց այն ազգերի ղեկավարների և մասսաների մէջ, որոնք մեզ շրջապատում են, կան մեղաւորներ և գուցէ շատ խոշոր մեղաւորներ։ Դա անհերքելի և անվիճելի է։ Եւ այն ժողովուրդները իրենք հաղիւ կը պահանջեն իրենց ախրահուշակ ղեկավար—հերոսներից։ Ուրիշների գործերի մէջ խառնուելը—մեր գործը չէ։ Այստեղ տարբեր եւ իրարից անկախ պետութիւններ են, եւ այս չպէտք է մոռանալ։

Բայց մի մոռանաք և այն, որ մեզանում մեր կողմից մեղաւորները դուք էք, «քեռասարախի ուրուականների» մասին ազազակող «որտացաւ ազգասէրներ», դուք, որ ամբողջ հայութիւնը զոհ բերիք ձեր քաղաքական արկածախնդիր «հերոսների» էգոպերիմենտներին և այսօր կանգնեցրել էք այդ ժողովուրդը մի սոսկալի անդունդի առջև և ազգելով՝ մեղաւորներ էք փնտռում, նրանց պատժել էք ուզում։

Բայց ո՞վ պէտք է ձեզ պատժի, ձեզ՝ որ հայ ժողովրդի ազգային բարօրութեանը ներսից ամենամեծ վնաս հասցնող էք եղել մեր ազգի պատմութեան վերջին տասնեակներում։ Ո՞վ պէտք է ձեզ պատժի։

քայքայման մէջ, որպիսին քըրքրում է Ադրբէջանին, այդ բոլորը ջուր են թափում բոլշևիզմի ջրաղացի վրայ։

Բացի դրանից, Բաքուի պրոլետարիատը երբեմն մտնում է քաղաքական այնպիսի խնդիրների մէջ, որպիսին դեմոկրատիկ պետական սովորական ապագաների գործողութեան ժամանակ, նա պէտք է որոշէր պետական իշխանութեան հետ։

Լրագիրը հրաւիրում է Անդրկովկասի բոլոր իսկական դեմոկրատիկ տարրերին իրենց ոյժերը միացնել՝ բոլշևիզմը յաղթելու համար և արդարացի նկատում է, որ

«Բաքուի բոլշևիզմը մի անարխիա է. այդ մի սարսափելի հարուած է բանուոր դասակարգի համար, որը պատրաստում է նրա համար նոր թշուառութիւն և որ դա վերջապէս մի սպառնալիք է Բաքուի արդիւնաբերութեան ապագայ զարգացման համար։ Այդ բանը պէտք է ի նկատի առնէ Բաքուի դեմոկրատիան։ Այդ պէտք է նկատի առնեն և այն ոյժերը, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունեն Ադրբէջանի վրայ և որոնց քաղաքականութիւնից կախուած է նշանաւոր չափով ցամաքեցնել այն աղբիւրները, որոնք սնում են բոլշևիզմի արմատները Բաքուում»։

Մեր կարծիքով յօդուածի այդ վերջին տողերը արժանի են առանձին ուշադրութեան։

* * *

Զնայած անգլիացիների կողմից ստացած հրամանի, գեն. Դենիկինը դեռ չի հեռացել Սոչիի գաւառից։ Այդ առթիւ «Բարբա» լրագիրը գրում է.

«Համաձայն ստացուած վերջին տեղեկութիւնների, կամաւորական մասերը կիսում են մեր զօրքերի ճակատի առաջ։ Պէտք չէ լինել զինուորական գործին մասնագէտ, որ հասկանալ, թէ այդ կիսումը երկու նպատակ միայն ունի, այսինքն՝ կամ կամաւորները որոշել են պաշտպանել այն շրջանը, որը պարտաւոր էին թողնել համաձայն հրամանի և չվերադարձնել հանրապետութեանը այն անվիճելի հողամասը, որպիսին նրանք գրաւել են Գագրի լեռնանցքից մինչև Բզիբի, կամ, որ աւելի հաւանական է, պատրաստւում է մի նոր հարուած մեր երկրին»։

Լրագիրը մարտական տրամադրութեամբ պարփակուած լինելով առաջարկում է.

«Եթէ անգլիական հրամանատարութիւնն անզօր է վերջ դնելու այդպիսի բացորոշ նոր յարձակմանը մեր հանրապետութեան վրայ, եթէ նա չի կարող ստիպել Կամաւորական բանակի գեներալներին կատարել նրանց տուած հրամանը, այդ դէպքում մեր կառավարութիւնն ինքն է պարտական ապահովել հանրապետութեան սահմանները և վերջ դնել քաղաքացիների ծաղրին»։

Աւելի ուղիղ տեսակէտի վրայ է կանգնած «Գրուզիա» թերթը, որ արդարացի կերպով նկատում է.

«Կամաւորական բանակի ընդանալիքն այնքան լուրջ կերպարանք չունի, որովհետև նրա հրամանատարութիւնը ամբողջապէս գտնւում է Դաշնակիցների ձեռքին, այլ աւելի վտանգաւոր են Ռուսաստանի մէջ մնացած այն ոյժերը, որոնք աստիճանաբար նեղս են մտնում մեր երկիրը, մասնաւորապէս բոլշևիկների մուտքը»։

Մենք կարծում էինք, որ Վրաստանի զաւակների թափած արիւնը պէտք է որ ստիպէր մեզ, նրանց թւում և «Բարբա»-յի ղեկավարներին՝ զսպել իրենց ռազմական ձգտումները,—սակայն, ինչպէս երևում է, սխալուեցինք...

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ԱՒՍՏՐԻԱՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՇՐՋՄԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԲԵՐՆ. «Բերլ. Տագ.»-ը տպագրում է գր. Աղլերի տեսակցութեան վասին, որի մէջ նա յայտնում է թէ Աւստրիան գտնւում է բոլշևիկական յեղաշրջման նախօրեակին։

ՊՐ. ՄԱՔՍ ԲԱԴԵՆՍԿՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԷՆ. Պոսադամի մէջ ձերբակալուած է գերմանական նախկին պրեմիէր պրն. Մաքս Բադենսկին։

ՉԻՆԱԿԱՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ. Նիւ-Եօրկում ձերբակալուած են Տիան-Սուն-Վանը, Տիցան, Ինչի, Վուն, որոնք մեղադրւում են Միացեալ Նահանգներում բոլշևիզմի պրոպագանդայի մէջ։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴՈՒՄ

Պետրոգրադից Եկատերինոդար հասնող բոլշևիկների կողմից գնդակահարուած գեներալի այրի Շ. պատմում է, թէ բոլորը սպասում են Նարւայի կողմից արշաւող անգլիացիներին։ Բոլշևիկներն անգլիացիների դէմ մեծ ագիտացիա են մղում, մասնաւանդ նոր վերադարձող ռազմագերիների մէջ։ Նրանք միջոցներ են ձեռնարկում նաև ծածկելու կամաւորների բանակի տեղեկութիւնները։ Ամեն օր Պետրոպաւլեան ամրոցում գնդակահարւում են 20—25 մարդ, յաճախ գնդակահարում են քահանաների։ Գնդակահարողներին՝ գնդակահարելու համար տալիս են մէկ ֆունտ հաց և գնդակահարուողի շորերը։ Սովից մահացութիւնը մեծ է։ Պետրոս Մեծի արձանը հանուած է և պէտք է ոչնչացնեն։

ԲՈՍՖՈՐՈՒՄ

Կ. Պոլսից եկողները հաղորդում են, որ մինչև այժմ Պարիզ են անցել միայն հայոց պատգամաւորները, մնացածները՝ Ադրբէջանի, Դոնի, Կուբանի, Ուկրայնայի, լեռնականների և Վրաստանի պատգամաւորները տակաւին գտնւում են Կ. Պոլսում։

Համաձայն լուրերի, նրանց մեկնումը յետաձգւում է Փբրատական ապահովել հանրապետութեան սահմանները և վերջ դնել քաղաքացիների ծաղրին»։

Աւելի ուղիղ տեսակէտի վրայ է կանգնած «Գրուզիա» թերթը, որ արդարացի կերպով նկատում է.

«Կամաւորական բանակի ընդանալիքն այնքան լուրջ կերպարանք չունի, որովհետև նրա հրամանատարութիւնը ամբողջապէս գտնւում է Դաշնակիցների ձեռքին, այլ աւելի վտանգաւոր են Ռուսաստանի մէջ մնացած այն ոյժերը, որոնք աստիճանաբար նեղս են մտնում մեր երկիրը, մասնաւորապէս բոլշևիկների մուտքը»։

Մենք կարծում էինք, որ Վրաստանի զաւակների թափած արիւնը պէտք է որ ստիպէր ամենքին, նրանց թւում և «Բարբա»-յի ղեկավարներին՝ զսպել իրենց ռազմական ձգտումները,—սակայն, ինչպէս երևում է, սխալուեցինք...

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Ռուսական յեղափոխութեան լիդերներ՝ Չխէիձէն և Ծերեթելին Պարիզ հասան՝ խաղաղարար կոնֆերենցիային Վրաստանի հանրապետութեան պահանջները դնելու համար։ «Պարի. Ժուրն.»-ի ներկայացուցչի հետ ունեցած այցելութեան ժամանակ նրանք ասացին.— «Վրաստանը չէ խնդրում հողամասային զիջումներ։ Նա ինքը կարող է իր գործերը կարգաւորել, այլ միայն խնդրում է ճանաչել նրան որպէս անկախ ուվերէն պետութիւն»։

(Վ. Հ. Գ.)

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԿԱԲԻՆԵՏԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Պարլամենտի մարտի 17-ի նիստում նախագահը յայտնեց պատգամաւորներին, որ համաձայն յանձնարարութեան, նոր կաբինետի կազմակերպութիւնը յանձնուած է լուսաւորութեան նախարար Նասիբ-բէկ Ուսուբէկովին։

ԲԱԳՈՒԻ ԲՈՐՍԱՆ

Վերջին ժամանակներս դրամների փոխարկութեան տոկոսը բարձրացաւ 15—17-ից մինչև 32 և աւելի բարձր։ Հազար ռուբլիանոց կերենկաները բարձրացան 75—80 ռուբլուց մինչև 320 ռ., Նիկոլայևեան 100-անոցները 50-ից մինչև 100 ռ., 500-անոցները 35-ից մինչև 75 80 տոկ., Անդրկովկասեան բոնանները 1, 5 կամ 2 տոկոսից մինչև 8 տոկ.։ Չեկերը, ընդհանրապէս, ընկել են մինչև 6—5 տոկ. 11—12-ի փոխարէն և հետզհետէ իջնում են։ Բարձրացել են գնի մէջ նաև անդլիական ֆունտերը (65-ի փոխարէն 110 ռ. և աւելի բարձրը), այլ և տաճկական լիրաները։ Միշտ անփոփոխ են ռուսական ոսկու վալիւտան և Ադրբէջանի փոխառութիւնը։

ՖՈՆԴԵՐ

Դրութիւնը մնում է առանց նշանակաւոր փոփոխութիւնների. պահանջ կայ, բայց վաճառողները վերապահւում են առաջարկութիւններից։ Նոբել—3700, Մանթաշեանի—450, Տէր-Ցակոբեանի—500, Կասպից—870։

ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Խասաւ-Իւրտից «Ադրբէջան» թերթին գրում են.—Ներկայումս Վլադիկաւկազի երկաթուղու երթևեկութիւնը մի կողմից կատարւում է Բագուից մինչև Խասաւ—Իւրտ, իսկ միւս կողմից՝ Ռոստով-Դոնի կայարանից մինչև Մոզդոկ-Ղզլար և Ռոստով-Գրոզնա։

Այդպիսով աւերակ է մնում տակաւին Խասաւ-Իւրտ-Գրոզնա և Բուզերմես-Զերվլեննայա-Իզլանա։

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԵՒ ԼԵՌՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱԳԾԵՐԻ ՎՐԱՅ

Ապրանքների կանոնաւոր փոխանակութիւն կազմելու, վագոնները փոխանակելու և հաշիւներ կազմելու համար Ադրբէջանի և լեռնականների երկաթուղիների վրայ՝ Ադրբէջանի երկաթուղիների կառավարիչը առաջարկութիւն արաւ Բագու ուղարկել լեռնականների ճանապարհների ներկայացուցիչներին։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ի նկատի ունենալով հայ գաղթականների թշուառ վիճակը, որոնք թողնելով իրենց բնակավայրերը պատերազմի պատճառով, տեղափոխուել էին Պարսկաստանի հիւսիսային մասերից, Պարսից կառավարութիւնը թոյլ տուեց տալ նրանց միանուագ դրամական օժանդակութիւն։

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ

«Մշակ»-ը հաղորդում է, որ Լեւոն Սարգսեանը Հայաստանի Պետական Վերահսկիչի պաշտօնով հրաւիրուած է Երևան։

Նրա թեկնածութիւնն առաջ է քաշել Ժողովրդական Կուսակցութիւնը և տուել իր համաձայնութիւնը։

ՔԻՒՐԴԵՐԸ ՄՏԵԼ ԵՆ ՇՈՒՇԻ

Մարտի 8-ին մեծ թւով քիւրդեր մտել են Շուշի զանգեզուրցի Փաշա-բէկ Սուլթանովի (բժ. Սուլթանովի եղբայրը) ղեկավարութեամբ։ («Մշ.»)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ԱՌԱՆՑ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԻ ՎԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ

Սանահին կայարանից, չէզոք հողամասի կամիսար Լ. Դրեկպանիձէն հեռագրով հաղորդեց երկաթուղային գծերի հատուածներին զգաստականներին, որ գնդակոծեն ամենուրեք դարձող ճանապարհորդներից ոչ մի թոյլտուութեան վկայագիր չէ պահանջւում։

ԻՇԽ. ԻԳՈՐ ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆՈՎԻՉԻ ՄԱՍԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

«Зак. Сл.»-ն հաղորդում է. Քաղաքումս լուրեր էին պտտում թէ Արամեանի հիւանդանոցում բժաւոր տիֆից վախճանուել է հանգուցեալ մեծ իշխան Կոնստանդին Կոնստանդինովիչի որդի իշխ. Իգոր Կոնստանդինովիչը։

Այդ առթիւ մեր աշխատակիցը իմացաւ հետևեալը.—Այս տարուայ փետրուարի վերջերին Վլադիկաւկազից Թիֆլիս եկաւ և իջաւ «Օրիանաս» հիւրանոցում մի երիտասարդ, որը իրեն անուանեց կոմեսա զրաֆ Ստաղնիկով։ Նրան անբաժան կերպով ուղեկցում էր մի պարոն։ Գրաֆ Ստաղնիկովը իրեն անուանում էր Սիբիրական զինուորական միսիայի ադիւտանտ և դրա համար էլ լրագիրներում յայտարարութիւն էր տուել պատշաճ բնակարան գտնելու։ Մարտի սկզբին նա հիւանդացաւ բժաւոր տիֆով և տարուեց Արամեանի հիւանդանոցի վարակիչ մասի բաժանմունքը, ուր և շուտով վախճանուեց։ Հանգուցեալի ճաշինը ամփոփուեց Կուկլայի ուղղափառների գերեզմանատանը, իսկ նրան ուղեկցող պարոնը վերադարձաւ Վլադիկաւկազ։ Այդ ժամանակից յետոյ հասարակութեան մէջ սկսեցին լուրեր պտտել, թէ գրաֆ Ստաղնիկովը ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ իշխ. Իգոր Կոնստանդինովիչը։ Այդ լուրերը այնքան յամառ էին, որ ներքին գործերի նախարարի հրամանով առանձին մի խումբ հրաւիրեց իրեն ժամանակին կայսերական պալատին ծանօթ անձաւորութիւններին և նրանց, որոնք անձամբ ծանօթութիւն ունէին իշխան ի հետ և քանդելով հանգուցեալի գերեզմանը առաջարկեց ներկայ եղողներին ճշտել, թէ իսկապէս հանգուցեալը իշխ. Իգոր Կոնստանդինովիչն է թէ ուրիշը։ Ներկայ եղողները դրականապէս որոշեցին, որ հանգուցեալը իշխ. Իգոր Կոնստանդինովիչ Ռոմանովն է։ Դիակը նորից հողին յանձնուեց և կազմուեց համապատասխան արձանագրութիւն։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ

ՕԴԵՍՍԱ, 3 մարտի.—Կայարանի մօտ ընդհարումներ տեղի ունեցան բանուորների և կամաւորների մէջ, որի ժամանակ սպանուեցան 15 բանուոր։ Նրանց թաղեցին բանուորները կարմիր դրօշներով և «մարսելեազ» երգելով։ Կամաւորները աշխատում էին ցրել թափորը, բայց անաջող անցաւ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԴՈՐԾ.)

—oo—

Սոցիալիզացիայի նախարարութիւն

ՆԱՈՒԻՆ, 20 մարտի.—Ունգարիայի նախարարների ժողովը որոշեց հիմնել սոցիալիզացիայի նախարարութիւն՝ արդիւնաբերութեան

սոցիալիզացիայի պատրաստության համար։

—

Շարժումներ Մադրիդում

Մադրիդում տեղի ունեցան հակակառավարական ցույցեր։ Կառավարության անդամների դեմ մահափորձեր տեղի ունեցան։

—

Լենինի ճառը

Լենինը ասում է, որ պէտք է կօօպերատորների հակա-յեղափոխական ոտնձգութիւններին վերջ դնել։ Կօօպերացիաները պէտք է օգտագործել։ Բուրժուական մասնագէտների հարցը այս ժողովում պէտք է պարզօրէն որոշուի և որպէսզի նրանց կարողանանք մեր աղաբատը մտցնել, անհրաժեշտ է զոհեր տալ։ Մենք, որքան հնարաւոր է, պէտք է տանք նրանց գոյութեան լաւ պայմաններ։ Այդ կը լինի լաւ քաղաքականութիւն, ամենալաւ ինտեռեսութիւն, մինչդեռ մենք ինտեռեսով մի քանի միլիոն, կարող ենք կորցնել այնքան, որին չէ կարող միլիարդները վերականգնել։ Պէտք է անցկացնել մի ուղիղ գիծ, հակա-յեղափոխութիւնը չնչել, բայց բուրժուա-կուլտուրական աղաբատը օգտագործել։ Լենինը ասում է, որ մինչև վերջ բիւրոկրատիզմի դէմ կարելի է կռուել միայն այն ժամանակ, երբ բոլոր աղգաբնակութիւնը մասնակից կը լինի վարչական գործերի մէջ։ Վերջում Լենինը ասում է, որ բուրժուազիային ոչ ոք խորհուրդներից չէ քշել, այլ նա ինքն է հեռացել։ «Մենք նրան չենք դարձնում որպէս իդեալ, այլ, ընդհակառակն, կուսակցութեան ծրագիրը պարտաւորեցնում է սիստեմատիքաբար ոչնչացնել անհաւասարութիւնը, որը կայանում է աւելի լաւ կազմակերպուած պրոլետարիատի ճնշումը գիւղացութեան վրայ։

—

Չինուոր. նախ. Գէորգաձէի հեռագիրները

ԹԻՖԼԻՍ, 21 մարտի.—Չինուորական նախարար Գէորգաձէն ուղարկել է Սխալցխա՝ ժողովրդական զաւրդիայի շտաբին հետևեալ հեռագիրը.—«Թողնելով զինուորական նախարարի պաշտօնը, խնդրում եմ հաղորդել իմ շնորհակալութիւնը զաւրդիային նրա՝ հանրապետութեան պաշտպանութեան գործում ցոյց տուած անձնազոհ գործունէութեան համար։ Ի սրտէ ցանկանում եմ զաւրդիային և բանակին սերտ պատերազմական աշխատանքներ՝ հակա-յեղափոխական արշաւանքների դէմ հանրապետութիւնը պաշտպանելու համար»։ Նա ուղարկել է Սխալցխա՝ գեն. Կվինիտադզէին հետևեալ հեռագիրը.—«Թողնելով զինուորական նախարարի պաշտօնը, պարտք եմ համարում ձեզ ձեր շտաբին և ձեզ հաւատացած զօրամասերի զօրքերին յայտնելու մի անկեղծ շնորհակալութիւնս հանրապետութիւնը պաշտպանելու աշխատանքների համար»։ Նման հեռագիրներ են ուղարկուած I դիւիզիայի գեներալ Գուրցկիձէին, Սուխումի՝ գեներալ Դեղելեանոլին և Քութայիս՝ գարնիզոնի պետին։

—

Անգլիական պոր. Բրինզմոնի բողոքը վրաց զօրքերի առաջխաղացութեան մասին

Մարտի 21, 8 ժ. 20 ր. գիշերն անցաւ հանդիսաւոր երէկ, մարտի 20-ին, գեներալ Արամելիձէի մօտ, Տիպանծմինդա գիւղում, եկաւ անգլիական պորուչիկ Բրինզմոնը և բողոք յայտնեց. Կարսի գեներալ-գուբերնատորութեան անունից, մեր զօրքերի կողմից Փոցխովի շրջանի գիւղերը գրաւելու համար և յայտնեց, որ մեր զօրքերի առաջխաղացութեան դէպքում՝ այդ գործողութիւնը կը համարուի ինչպէս արշաւանք անգլիական կառավարութեան դէմ։ Երէկուանից դադարեց փոցխովցիների կողմից զէնք հասցնելը։ Կփնտադզէ

—

Պոստային նաւեր դէպի Կովկաս

ՄԱՐՍԵՅԼԻԷ հաղորդում են, որ առաջին երկու պոստային նաւերը դուրս գնացին նրա նաւահանգստից, մէկը դէպի Պիրէյ, Կ. Պոլիս և Կովկաս, միւսը՝ Ալէքսանդրիա։

—

Էգմոնդ ամրոցը ժողովուրդների դաշնակցութեան անդամների բնակավայր

Բրիւսել քաղաքը առարկեց ժողովուրդների դաշնակցութեանը էգմոնդ ամրոցը որպէս գլխաւոր բնակութեան վայր դարձնելու դէմ։

—

Ամերիկայի պահանջները Գերմանիայից

Վաշինգտոնից հաղորդում են, որ Ամերիկայի պահանջները Գերմանիայից հասնում են 300 միլիոն ...(եղծուած)։ Այդ պահանջները կառաջարկուեն խաղաղարար կոնֆերենցիային։ Այս հաշուի մէջ են մտնում նաև կորուստի վարձարութիւնը, որպիսին Ամերիկան ունեցել է մարդկանցով և գոյքով «Լուզիտանիա»-ի վրայ։

ԿՐՈՆԻԿՈՆ

✦ Գաղթականներ. — *Մցխեթից Թիֆլիս հասան 600-ից աւելի գաղթականներ, որոնք տեղաւորուել են քաղաքի դանազան մասերում։*

✦ *11,000* գաղթականներ Սուխումի շրջանում։—*Սուխումի մաքսային վարչութիւնը ներքին գործերի մինիստրին հեռագրում է, որ ներկայումս Սուխումի շրջանում հաւաքուել են 11000-ի չափ գլխաւորապէս հայ, յոյն և ռուս գաղթականներ, որոնք նեղութիւն են պատճառում տեղական աղգաբնակութեանը, որի համար մաքսային վարչութիւնը խնդրում է միջոցներ ձեռք առնել գաղթականներին այնտեղից հեռացնելու համար։*

✦ Ռոճկի յարելում. — *Գինեմանների բանուորների արհեստակցական միութիւնը պահանջ է ներկայացրել տէրերին բանուորների ռոճիկները 50 տոկոս աւելացնելու համար։ Երկար բանակցութիւններից յետոյ տէրերը համաձայնուել են բաւարարել պահանջները հետևեալ չափով. 550 մինչև 600 ռ. ստացողին մարտի 1-ից դարձուած է 825—900 ռ., 750—800 ռ. ստացողին՝ 1,125—1,200 ռ., 900—950 ռ. ստացողին՝ 1,350—1,425 ռ.։*

✦ Լեբեդեի արտախսումը Վրաստանից.—*Չնայած որ վրաց կառավարութիւնը կարգադրել էր, որ Ռուսաց Ազգ. Խորհրդի նախագահ Լեբեդևը հեռանայ Վրաստանի սահմաններից, բայց դանազան պատճառներով նա մինչև օրս ապրում էր Թիֆլիսում և ենթարկուած էր անային բանտարկութեան, բայց մարտի 18-ին ներքին գործերի մինիստրութեան դիւանատնից միլիցիապետին ուղարկուել է հետևեալ գրութիւնը. «Ներքին գործերի մինիստրը հրամայեց յայտնել Անդրկովկ. Ռուսաց Ազգ. Խորհրդի նախկին նախագահին, որ նա պարտաւոր էր 7 օրուայ ընթացքում հեռանալ Վրաստանի հանրապետութեան սահմաններից, մեկնելով այնտեղ, ուր ինքը կամենում է»։*

✦ Գործադուլ.—*Քաղաքային ինքնավարութեան ծառայողները որոշել են մարտի 25-ից գործադուլ յայտարարել՝ պահանջելով իրենց հասանելի ռոճիկները։ Տրամուայի, սպանդանոցի, ջրմուղու և քաղաքային մի քանի հիմնարկութիւնների բանուորների ու ծառայողներ գործադուլին չեն մասնակցելու։*

✦ Հակաօրինական գործողութիւններ բնութիւն.—*Վրաստանի ներքին գործերի մինիստրը Ա. Կ. Իոսելիանիին ուղարկել է Բորչալուի գաւառը՝ տեղական վարչութեան հակաօրինական գործունէութիւնը քննելու համար։*

✦ Նաւթ.—*Մօտ օրերս Թիֆլիսում ստացուելու է մեծ քանակութեամբ նաւթ, որի հետևանքով նաւթի գինը կէժանանայ։ Ենթադրւում է փութը ծախել 20—24 ռ.։*

✦ Տպարանական բանուորների պահանջի շուրջը. — *Տպագրական բանուորների նոր պահանջները գործադրութեան մէջ են մտնելու ապրիլի 1-ից։ Այդ առթիւ հրատարակիչների և տպարանատէրերի միացեալ ժողովը ընտրել է երեք հոգուց բաղկացած մի ներկայացուցչութիւն, որը բանակցելու է բանուորների արհեստակցական միութեան վարչութեան հետ պահանջները կրճատելու համար։*

✦ Թիֆլիսի բառաց. — *Բորսայում գլխաւորապէս հետաքրքրւում են ռուսական վալիւտայով, որի պահանջը բարձրանում է, իսկ գները՝ թանդանում։ Այսօր 100 ռուբլիանոց «թագաւորական» դրամագրերը ծախւում էին 98 տոկոս յաւելումով, իսկ 500 ռուբլիանոցները 80 տոկոս յաւելումով։ Թանդացել են և մանր կուպիւրները, որոնք արդէն շրջանառութիւն ունեն 45 տոկոս յաւելումով։ Անփոփոխ են «Կերենսկու» փողերը՝ 250 ռուբլիանոցները 20 տոկ., 1000 ռուբլիանոցները 22 տոկ. և մանրները՝ 15 տոկոս յաւելումով։ Անգլիական ֆունտ ստերլինգների հետ այսօր քիչ գործ կար, բանկնոտները 106 ռ., չէկերը՝ 92 ռ.։ Ամուր են Ռումինիայի լեակները 1 ռ. 45 կ.։ Մնացածները անշարժ են։ Չէկերի փոխանակութեան համար վճարում են 17 և կէս տոկոս։ Փոնդերի գրութիւնը անփոփոխ է։ Ակցիաներից շատ ամուր են Վաճառականական բանկի նոր ակցիաները՝ 390 ռ. առնողները։ Մնացածների պահանջ չկայ։*

✦ Դասախօսութիւն.— *Այսօր առաւօտեան ժամը 9 և կէսին, Գայիանեան օր. գաղրոցում կը կայանայ Մանկավարժական թմբակի հերթական դասախօսութիւնը։ Կը խօսէ պ. Գ. Էդելեանը «Ֆիզիքական կրթութիւնը» նիւթի մասին։*

✦ Հարկաւոր են ծառայողներ.—*Հայաստանի արտաքին գործ. նախարարութիւնը հրաւիրում է ֆրանսերէն և անգլերէն լեզուներին տիրապետող հայերին Երևան՝ նախարարութեան մէջ ծառայելու համար։ Ամսական ռոճիկը՝ 700 ռ. և աւելի, նայած պաշտօնին։ Մանրամասնութիւնները կարելի է իմանալ Հայկական Միսսիայի Տեղեկատու բիւրոյում։*

✦ Համաճարակային տուրֆ. —*Քաղաքային վարչութիւնը, մասնակցութեամբ հարկային տեսուչների, երկար քննութիւնից յետոյ որոշել է 601 ռ. մինչև 900 ռ. ստացողին համաճարակային տուրք սահմանել 2 և կէս տոկոս, 901 ռ. մինչև 1,200 ռ. ստացողին՝ 3 տոկոս, 1201 ռ. մինչև 1,500 ռ. ստացողին՝ 4 տոկոս, իսկ սրանից վեր իւրաքանչիւր 500 ռ. աւելացնել 1 տոկոս։ Այս տուրքը տրուելու է երեք ամսով։*

✦ Ֆինանսական դրութեան բարելաւման շուրջը.—*Թիֆլիսի առևտրական և ֆինանսական շրջաններում հարց է յարուցուել Անդրկովկասեան բանկերի համար հատատուն արժէք սահմանելու մասին միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի թանգութեան խնդիրը կանոնաւորուի և երկրի ֆինանսական դրութիւնը բարելաւուի։ Այս տիրթով միջնորդութիւն է յարուցուելու վրաց կառավարութեան առջև, որ գործի նախաձեռնութիւնը իր վրայ վերցնի։*

ԱՆՏԷՐ ԵՆՔ

Գերեզմանն կորած, հողումը թողուած
Աչքից հեռացած, մտքից մոռացուած, իրանք անլեզու աշխարհս անիրաւ։

Խ. Աբովեան

Ա.

Ցմեռը վերջանալու մօտ էր...

Ցիւնը, Լոռուայ անուշ ու փութիլ-փութիլ ձիւնը դեռ վրայ էր տալիս ու ծածկում սար ու ձոր։ Պատմական Տաշիր գաւառն էր դա, ուր հին-հին պատմական դամբարաններն ու կոթողները թաղուած էին ձիւնի տակ ու աչքից կորչում՝ գարնանը նորից արնթնանալու, նորից վերարտադրելու հայի սրտերի հին-հին կսկիծները...

Օ... գիւղը արդէն ծածկուել էր ձեան թանձր շերտի տակ, բայց նրա եկեղեցու գաւթում շարժողութիւնը չէր դադարել։ Մի ինչ-որ արտասովոր իրարանցում կար այդտեղ, որ գիւղացիների բազմութիւնը մէկ այն կողմն էր խառնըւում, մէկ այն կողմը ու լուռ, խորին երկիւղածութեամբ լսում սրա ու նրա խօսքերը։

Ի՞նչ էր պատահել։

Այդ բանի մասին դեռ ոչ ոք պարզ կերպով ոչինչ չէր ուզում ասել։ Երկիւղը, պատմական ըստրկական հոգին կաշկանդել էին նրանց լեզուները և ամեն մէկը նրանցից լսիկ ու ՝ՇՁիկ շշնջում էր միւսի ականջին մի ինչ-որ լուր և երկիւղով շուրջը նայելով անցնում միւս խմբին։

Ցանկարծ ամբոխը լսեց և ապուշ կրթած աչքերով սեղանի վրայ բարձրացող պարոնին նայեց։

Դա գիւղի վարժապետն էր, որ ամբիոն բարձրանալով դիմեց դէպի գիւղացիները ու բարձր ձայնով կանչեց.—

— Ընկերներ...

Ամբոխը, ինչպէս մարմնացած անշարժութիւն, լուռ կացաւ ու սրատարսի վարժապետին էր նայում։ Ոչ մի ձայն, ոչ մի ծպուտ չէր խանգարում այդ լռութիւնը։

— Շղթաները կոտրատուած են և բանակալ ցարիզմը տապալուած, շարունակեց վարժապետը. ահազանգը հնչեց և ժողովուրդների ազատութեան արշալոյսը բացուեց։ Պրոլետարիատ վերջապէս տարաւ յաղթանակը և այսօր ահա ազատ կերպով պիտի ծածանի այս կարմիր դրօշը։ Այդ ասելով վարժապետը հանեց կարմիր դրօշը և վեր բարձրացնելով կանչեց,—ընկերներ, երգեցէք ինձ հետ մարսելիոզը, բանուորների այդ յաղթական երգը։

Ու նա սկսեց մարսելիոզը, որին ձայնակցեցին շատերը։

Բ.

Օ... գիւղացի Խեչանը ձիւնի մէջ կորած, շտապ-շտապ դէպի տուն էր դառնում ու ինքն իրեն փընթփընթում.

— Ո՞վ կը սպասէր, հրաշք է, հրաշք...

Փոցխներում համարեա ոչ ոք չէր երևում, մինչդեռ հեռուից դեռ լսւում էր «մարսելիոզի» ձայնը։

Նա ներս մտաւ իր տուն, դուռը ամուր զարկեց, ձիւնը թափ տուեց վրայից ու մի տխուր տենդային ձայնով կանչեց.

— Աղջի՛, Խաթուն, շուտ, կրակը վառիր, օջախը տաքացրու...

Խեչանի օտարոտի վարմունքից զարմացած, Խաթունը վեր թռաւ տեղից, ձեռքի գուլպան վայր ձգեց և երկիւղով ամուսնու երեսը դիտեց։ Նա այդ դրութեամբ դեռ չէր տեսել ամուսնուն։

— Ի՞նչ կայ, այ մարդ, ի՞նչ է պատահել, հարցրեց նա։

Խեչանը ժպտաց ցոյց տալով իր մաքուր, ճերմակ ատամները, ապա անցաւ առաջ, թեք ընկաւ թախտի վրայ ու դառնալով իր 14 տարեկան աղջկան, ասաց.

— Արի, Եսթեր, դու էլ լսիր, աշխարհս տակն ու վրայ է եղել, բայց մենք դեռ ոչինչ չգիտենք։

— Ախր ի՞նչ է պատահել, մի՞թէ հարցնել կարելի է։ Իմացէք, որ այսուհետև մենք էլ «տէր չունենք»։ Մեր տէրը, որ մեզ տանջում էր, հիւծում, սարկութեան, բանտի մէջ պահում, էլ չկայ։

Խաթունը ամուսնու անկապ խօսքերից ոչինչ չէր հասկանում ու սիրտը բռնած մտազբաղ նրան էր նայում։ Մի տեսակ անորոշ երկիւղ անցնում էր նրա մտքով և նա, կարծես թէ, վախենում էր իր ամուսնու մտաւոր խանգարման մասին։

— Այո, մենք էլ տէր չունենք, շարունակեց Խեչանը, որովհետև տէրը մենք ենք։ Տեսէք, ամբողջ գիւղը ոտքի է կանգնել, մեծ ու փոքր դէպի ժամի դուռն են վազում և ուրախ երգում։ Եւ ինչ են երգում—սարկութեան, կապանքների ոչնչացման յաղթանակը։

— Ոչինչ չեմ հասկանում, ոչինչ, կմկմաց կինը։

— Այ կին, ի՞նչու չես հասկանում։ Լսիր, թագաւորը, մեր ռուս թագաւորը չկայ, նրա թախտը կործանուեց, բիրտ բռնութեանը վերջ արուեց։

— Վա՛յ, ի՞նչ ես ասում...

— Ինչ եմ ասում... Ես ասում եմ, որ էլ ռուս թագաւոր չկայ, էլ պրիստաւ ու ստրաժնիկ չկայ, որ մեր կաշին մաշէ, մեր դառն քրտանքի պտուղները խլէ...

— Այդպէս մի խօսի, Խեչան ջան, դու լուռ կաց, թէ չէ պիտես պատերն էլ ականջ ունեն։

Խեչանը մի զիլ քրքիջ արձակեց ու վեր թռչելով տեղից դուռը բաց արաւ ու կանչեց.

— Եկէք այստեղ, ականջ դրէք։ Լսում էք, նրանք մեր կողմն են գալիս։

Խաթունն ու Եսթերը զուրս նայեցին։ Հեռուից լսւում էր մարսելիոզի ձայնը և ամբոխի յաղթական «կեցցէ ազատութիւն» խօսքերը։

— Այժմ ես ձեզ մանրամասնութիւնը կը պատմեմ, ասաց Խեչանը դուռը փակելով, բայց հարկաւոր է այսօր մի լաւ քէֆ անել, Խաթո՛ւն, գնա, օջախը տաքացրու, ճաշը պատրաստիր։

Խաթունը վազեց ուրախութեան օրուայ ճաշը պատրաստելու և երբ նրանք ճաշի նստան՝ Խեչանը պատմեց այն բոլորը, ինչ լսել էր եկեղեցու գաւթում վարժապետի ասածներից։

— Մենք ազատ կապրենք, ասաց նա, կուռ ու բեղառ չենք տալ, ստրաժնիկի մտրակները այլևս չեն դալի մեր մէջքերը և մենք մեր քրտնքով վաստակածի տէրն ու տիրականը կը լինենք։

Ու այդ փոքրիկ ընտանիքն էլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՀԵՏ

Մեր թղթակիցը այցելել Հայաստանի Ժող. լուսաւորութեան նախարար պ. Գ. Պ. Մելիք-Չարագեօզեանին, որը հաղորդեց հետևեալը.

Ես համոզուած եմ, որ այն բոլորը, ինչ վերաբերում է կրթութեանը և լուսաւորութեանը, անկասկած առաջնակարգ հարցերից մէկն է և ենթադրում եմ, որ սկզբնական աշխատանքները այդ ուղղութեամբ գոյութիւն կունենան այստեղ, Թիֆլիսում, որովհետև հայկական ինտելիգենցիայի ոյժերը այստեղ են։ Իրաւ, նախագծերի իրագործումը անշուշտ աւելի յաջող կը լինի այստեղ՝ ի նկատի ունենալով Երևանի ծանր դրութիւնը։ Ոյժերի պակասութիւնը հանդէս է գալիս ամեն մի գործում, ամեն մի քայլափոխում։

Լեզուն՝ վիրին ասպիճանի ծանր և լուրջ հարց է մեզ համար։ Վրաստանը լուծեց այդ հարցը հեշտութեամբ, որովհետև նա ունի մի գրական լեզու, իսկ մենք ստիպուած ենք ստեղծել այնպիսին, որը ընդունելի լինի նոյնպէս և տաճկահայերի համար։ Մեծ ուրախութեամբ իմացայ, որ Թիֆլիսում այդ ուղղութեամբ քայլեր են անում և մի քանի օր առաջ ինձ զեկուցել էին ստացուած արդիւնքների մասին։

Մի քանի անձնաւորութիւններ արդէն կազմում են զանազան մասնագիտութեան ճիւղերի բառարաններ՝ իրաւաբանութեան, բժշկութեան, գիւղատնտեսական և ուրիշ տեխնիկական տերմինները։

Միայն այն ժամանակ, երբ այդ բառարանները կազմած կը լինեն, և հայրենի լեզուն կը հարստանայ՝ Հայաստանի Կառավարութիւնը հնարաւորութիւն կը ստանայ հայերէն լեզուն պետական դարձնել։ Մինչև մեր հայրենի լեզուն ներկայ դրութեան մէջ է գտնուում, անկարելի է ուսման ազդեցութիւնը և յառաջադիմութիւն ունենալը։

Երևի հաշտարար համաժողովում Հայաստանի անկախութիւնը հաստատելուց յետոյ մենք անմիջապէս կը հիմնենք մի ճեմարան, որը վերջնականապէս կազմելու է և կնքելու վերանորոգած լեզուն։

Համալսարանի հիմնարկութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի մեր հայրենիքի համար։ Լինելով մի բարձրագոյն հիմնարկութիւն, նա [illegible] լինի միտքը [illegible] կանոնների, [illegible] հանրապէս հայ կուլտուրական ոյժերի համար։ Ի նկատի ունենալով որ ներկայ ժամանակին հայ գիտնականների և ուսուցչապետների թիւը փոքր է, կարելի է առայժմ հրաւիրել օտար հաւալսարաններից գիտնական ոյժեր և կամաց-կամաց ազգայնացնել մեր բարձրագոյն ուսումնարանը։ Չնայելով բոլոր դժուարութիւնների՝ ես յոյս ունեմ, որ մեզ կը յաջողուի սեպտեմբերից բաց անել իրաւաբանական և պատմական-լեզուագիտական ֆակուլտետը։

Բացի հաւալսարանից կառավարութիւնը մտադիր է աշնանը Երևանում հիմնել երաժշտական և նկարչական ուսումնարաններ։ Սրանք, հաւատարաւէս և ապագայ գեղարուեստական ուսումնարանները, գրադարանները, թանգարանները և կուլտուրական զանազան ընկերութիւնները և այլն կը լինեն լուսաւորութեան նախարարութեան հովանաւորութեան տակ։ Կառավարութիւնը ամեն միջոց կը բանեցնի Հայաստանում կուլտուրական կեանքը վերաստեղծելու համար։

Բայց դժբախտաբար մեծ դժուարութիւն է ներկայացնում այն հանգամանքը, որ Երևանը լինելով մի գաւառական քաղաք, միանգամայն յարմարութիւն չունի պետութեան մայրաքաղաք լինելու համար։ Շէնքերի պակասութիւնը սաստիկ զգալի է։ Ի նկատի ունենալով որ այժմ նոր շէնքեր կառուցանելը անկարելի է թանգութեան պատճառով, կարելի է երևակայել այն դժուարութիւնները, որոնք հանդէս են գալիս նախարարութիւնների բոլոր նախաձեռնութիւններում։ Մինչև անդամ Հայաստան հրաւիրուած ծառայողների համար հնար չկայ կացարաններ գտնելու։

Պարենաւորման դրութեան վերաբերմամբ ձեզ բաւական յայտնի է։ Ենթադրում եմ, որ այժմ այդ նախարարութիւնը գտնւում է վրատեսելի ձեռքերում (պ. Վերմիշեան)։ Կարելի է հաւատալ, որ Հայաստանի առջև, շնորհիւ ամերիկացիների օգնութեան, բացւում են լաւագոյն հորիզոններ, բայց մինչև օրս Հայաստանի դրութիւնը զարհուրելի էր և ճգնաժամային։ Հայաստանի բնակչութեան անելանելի ծանր դրութիւնը ստիպում էր ինձ մտածել մինչև անդամ ծայրայեղ միջոցների մասին։ Կարող եմ ասել, որ անհամար զոհերի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

նում։ Լսիր, թագաւորը, մեր ռուս թագաւորը չկայ, նրա թախտը կործանուեց, բիրտ բռնութեանը վերջ արուեց։

— *Վա՛յ, ի՞նչ ես ասում...*

— *Ինչ եմ ասում... Ես ասում եմ, որ էլ ռուս թագաւոր չկայ, էլ պրիստաւ ու ստրաժնիկ չկայ, որ մեր կաշին մաշէ, մեր դառն քրտանքի պտուղները խլէ...*

— *Այդպէս մի խօսի, Խեչան ջան, դու լուռ կաց, թէ չէ պիտես պատերն էլ ականջ ունեն։*

Խեչանը մի զիլ քրքիջ արձակեց ու վեր թռչելով տեղից դուռը բաց արաւ ու կանչեց.

— *Եկէք այստեղ, ականջ դրէք։ Լսում էք, նրանք մեր կողմն են գալիս։*

Խաթունն ու Եսթերը զուրս նայեցին։ Հեռուից լսւում էր մարսելիոզի ձայնը և ամբոխի յաղթական «կեցցէ ազատութիւն» խօսքերը։

— *Այժմ ես ձեզ մանրամասնութիւնը կը պատմեմ, ասաց Խեչանը դուռը փակելով, բայց հարկաւոր է այսօր մի լաւ քէֆ անել, Խաթո՛ւն, գնա, օջախը տաքացրու, ճաշը պատրաստիր։*

Խաթունը վազեց ուրախութեան օրուայ ճաշը պատրաստելու և երբ նրանք ճաշի նստան՝ Խեչանը պատմեց այն բոլորը, ինչ լսել էր եկեղեցու գաւթում վարժապետի ասածներից։

— *Մենք ազատ կապրենք, ասաց նա, կուռ ու բեղառ չենք տալ, ստրաժնիկի մտրակները այլևս չեն դալի մեր մէջքերը և մենք մեր քրտնքով վաստակածի տէրն ու տիրականը կը լինենք։*

Ու այդ փոքրիկ ընտանիքն էլ

պատճառը ոչ միայն սովն էր, այլ նոյնպէս և ցուրտը։

Հայաստանի քնամատաբութեան նախարարի օրագրից երևում է, որ ամենայն օր ձմեռուայ ընթացքում միայն Երևանի փողոցներում գըտնում էին 35—40 դիակ։

—

Հայաստանի քաղաքական դրութիւնը վերին աստիճանի ծանր է և լուրջ։ Անկասկած է, որ մահմեդականների մէջ ինչ-որ մութ ագիտացիայ է մղւում, թէպէտ Կարսի և Նախիջևանի բնակիչ մահմեդականները համոզում էին գեներալ Ուօկերին, թէ ամենևին չեն ուզում միանալ Ադրբէջանի և Տաճկաստանի հետ, այնուամենայնիւ այդ շրջանների քնակչութիւնն ամենն ոյժ է բանեցնում Նախիջևանը և Կարսը միացնելու համար՝ դրաւել երկաթուղին, կապել այդ կենտրոնները հեռախօսի թելով, որի հետքերը մեզ յաջողուեց գտնել։ Մեր կողմից մենք ամեն կերպ աշխատում ենք վերջ տալ այդ դաւաճան գործունէութեանը։

Հանրապետութեանը, պարլամենտի շրջաններին և հասարակութեանը վերին աստիճանի անհանգստացնում է Ղարաբաղի վիճակը։ Մենք ամեն կերպ ընդառաջ գնացինք գեներալ Ուօկերին այդ հարցը հաշտութեամբ լուծելու համար և ցանկանում էինք նոյն վերաբերմունքը տեսնել Ադրբէջանի կողմից։ Բայց այս հարցն արդէն կապ չունի իմ նախարարութեան հետ և ես կանցնեմ մի ուրիշ բանի՝ կուսակցական գործերին։

—

Ճառհետաքրքրական հարց է մեզ, կուսակիցներիս, համար մեր կուսակցութեան վիճակը ապագայ պարլամենտի ընտրութիւններում։

Անկասկած է, որ մեր կուսակցութիւնը հասարակութեան խորքերում ունի բազմաթիւ հետևողներ և իմ համոզմունքով անհաժեշտ է նախընտրական ագիտացիա։ Ես կարծում եմ, որ այդ է մեր գլխաւոր գործը, որովհետև նոր պարլամենտի բացումը համակերպւում է մեր գրութեան պարզուելու հետ միացեալ Հայաստանում, և այդ պարլամենտը պէտք է հիմք լինի մեր ապագայ պետականութեան։ Հասկանալի է, որ պարլամենտի նոյն կամ միւս ուղղութիւնը անպայման դեր է խաղալու մեր պետութեան վիճակում։

Նախկին ընտրութիւնների ժամանակ Երևանի քաղաքային ինքնավարութիւնում մենք ստացանք 3 անդամ դաշնակցականներից պակաս տեղ։

Եթէ մօտակայ ընտրութիւնների ժամանակ պահպանուի նոյնը՝ պարլամենտի 60 ձայներից 20-ը կը պատկանեն մեր կուսակցութեան անդամներին։ Իմ կուսակիցները Երևանում համոզուած են, որ գիւղերում հակադաշնակցական ագիտացիան է տիրում, թէ մենք կը ստանանք 20 ձայնից աւելի։

ՈՐՆ Է ՈՒՂԻՂ ՃԱՆԱՊՀԸ

Որովհետև Կարս վերադառնալու դռները դեռ փակ են, որովհետև արտաքին տիրող ոյժերը զանազան, մեզ անհասկանալի պատճառներով ակտիւ գործողութիւնների չեն գիմում Կարսը Թուրքերից ազատելու վերաբերութեամբ և որովհետև արդէն մօտենում է ցանքի ժամանակը։ Եթէ երկրագործները իր ժամանակին չմտնեն Կարս և չկսեն ցանքսերը, այնուհետև Կարսի շրջանի ժողովուրդը կը թաղուի ծայր աստիճան թշուառութեան մէջ և սովը այդ շրջանների համար անխուսափելի կը լինի։ Սա անվիճելի ճշմարտութիւն է։ Ուրեմն ինչ պիտի անել ապագայ աղէտի առաջն առնելու համար։ Ահա մի լուրջ հարց, որ զբաղեցնում է երկու միմեանց հակառակ կուսակցութեան։ Առաջին կուսակցութիւնը, յոյսերը կարելով օտարի օգնութիւնից, պնդում են, որ պէտք է սեփական ոյժերով մեր կորցրածը ձեռք բերել, հեռանալով՝ «որ ոչ լուիցէ ունկամբ, յսիցէ բիկամբ» Փրկչական վճիռը։ Այսպէս դատողները, այսպիսի ճառախօսները ժողովրդին բորբոքող անգործ տաքարիւն ազգասէրներ են, բայց ճակատամարտի ժամանակ ամենից առաջ փախչող, ծակերը մանողներն էլ դրանք են։ Երկրորդ կուսակցութիւնը այդ ճառապարհով Թուրքերին դիմադրելը, ըստ ամենայնի, ֆանտաստիկ է համարում։ Այս հարցը իր նպատակին ծառայեցնելու համար, որոշ կուսակցութիւն և որոշ կուսակցութեան գրօշակի տակ չպէտք է գործել։ Բոլոր կուսակցութիւնները պէտք է համախմբուեն և պիտի բարձրացնեն միմիայն մի ընդհանուր գրօշակ, որի վրայ գրուած պրտի լինի՝ «Հաշտութիւն, բարեկամութիւն, անկեղծ և հաւատարիմ դրացիութիւն»։ Այո, քանի որ մենք հայերս տարին տասներկու ամիս կողք-կողքի պիտի ապրենք, արտը-արտի կողքին, տունը-տանը կպած, ուրեմն փոխադարձաբար մենք պիտի իրար հաշտ աչքով նայենք և ամեն դէպքում պէտք է բարեկամական կապ պահպանել։

Եթէ մենք հենց առաջին քայլում կռուով սկսենք մեր կորցրածը ձեռք բերելու համար, դրանով ամուր դրած կը լինենք թշնամութեան հիմնաքարը, առաջ կը բերենք անվերջ ատելութիւն և վրէժխնդրութիւն և շարունակ կունենանք իրար հետ ոչ ցանկալի ընդհարումներ, և այնուհետև կը խանգարուի կուլտուրական ձեռնարկութիւնները և շինարարական գործերը։

Պատերազմից առաջ Կարսում կային բազմաթիւ Թուրք դրացիներ, որոնք հայերի հետ հաւասար ձայնի իրաւունքներով խառնւում էին քաղաքային գործերին, ընտրւում էին քաղաքի դեպուտատներ, մտնում էին ծառայութեան մէջ և զանազան պատասխանատու պաշտօններ վարում։ Այդ ժամանակ հայերի և Թուրքերի յարաբերութիւնները բառիս բուն նշանակութեամբ բարեկամական էին և զանազան դէպքերում փոխադարձաբար միմեանց օգնութեան հասնում։ Թուրքերի նշանաւոր տօներին հայերը այցելում և շնորհաւորում էին մեր տօները։ Այսպէս էին վարւում նոյնպէս Կարսի շրջանի հայ և Թուրք գիւղացիները։ Այս բոլորը աչքի առաջ ունենալով հարցնում ենք. «Ո՞րն է ուղիղ ճանապարհը, մեծարելի խմբագիր։ Հետաքրքրական է խմբագրութեան կարծիքը։

Ս. Տեր-Մելիքսեդեկեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Ցօդուած Մորիս Պրաֆի)

Պարիզեան «Petit Parisien» ֆրանսերէն թերթի Պոլսի թղթակցին Մորիս Պրաֆը մի յօդուած է նուիրել նաև Երևանեան Հասարակապետութեան, կամ ինչպէս ինքն կոչում Կովկասահայաստանի մասին։ Խօսելուց յետոյ թէ ինչէս հայի արիւնը զետի պէս հոսել է Բաղուի մէջ, պատմելուց յետոյ այն Դաղղոթան, որը բարձրացաւ հայ Հանրապետութիւնը, լքուած իր Դաշնակիցներից, մեն-մենակ կռուելով թիւրքական զերազանց ոյժերի դէմ և հարկադրելով ընդունել անպատուաբեր էր։

Նա իր եռեից թողեց սուգ ու շիւան և սեով պատեց շէն և լի օջախները։

Լեռներից ու ձորերից, թփերից ու մացառներից դուրս թափուեցին ցրիւ եկած հայերը և արտասուքն աչքերին իրենց աւեր ընկերը սկսեցին նորոգել...

Ինչանն էլ վերադարձաւ իր ընտանիքով և իր օջախին նայեց, աչքերը մթնեց, ղլուխը պտոյտ եկաւ և երկու ձեռքով գլխին տուեց։ Նրա տանից ոչնչ մնացել էին, ամեն ինչ զուռ, պատուհան, կճուճ ու ման և թողել միայն կոտրատած կճուճների խեցիներ...

Բայց Ինչանը չյուսահատուեց։ Նա սրտից մի խոր ախ քաշեց ու սկսեց իր աւերուած բունը շինել։

Նա նոր էր եկել, շունչը դեռ առ չէր բերել, որ «նոր տէրեր» եկան ու սկսեցին եղած չեղածն էլ թալանի տալ, բռնութիւններ գործել ու խեղճ ու կրակ գիւղացուութեան արիւնը ծծել։ Այդ նոր տէրերը քրիստոնեայ վրացիներն էին, մեր դարաւոր հարևանները, մեր վաղեմի սիրած եղբայրները. բայց բախտի չարաչարութիւն հանգամանքների պատճառով Ինչանի գիւղի կոմիսարը մի բիրտ, վայրենի անձնաւորութիւն էր, որ ոչնչի առաջ կանգ չէր առնում և իր վայրագ կրքերին գոհացում տալու համար՝ ամեն ինչ թոյլ էր տալիս իրեն։

Ինչանը էլ ոչինչ չունէր, ոչինչ, բացի մի գեղանի աղջիկ, որի պատանութեան համար սիրան էր գողում ու մտքամոլոր նրան թագնելու համար մտածում։ Սակայն այդ նրան չյաջողուեց. Կոմիսարը տեսել էր Եսթերին ու նրա գեղեցկութիւնից հիացել։

Եւ զուր չէր Ինչանին երկիւղը պաշարել։ զուր չէր նա դողում իր օջախի սրբութեան վրայ։ Մի օր նրա տունը եկան երկու զինուորներ և օրը ցերեկով ուզեցին զուրս քաշել Եսթերին։

Եսթերը նստած էր փէշերիցն էր կպել, երբ վրայ հասաւ Ինչանը մի բոպէ նա կանգ առաւ վայրենի հայեացքով Եսթերին քաշող զինուորներին նայեց, ապա անխօս դարակի տակից խանջալը հանեց ու մի վայրկեան յետոյ այնպիսի ուժով խանջալը զինուորի սիրտը մխեց, որ զինուորը արիւնաթաթաւ վայր ընկաւ։ Միւս ընկերը, էլ յետ չնայեց ու գլուխն առաւ կորաւ։

Գիւղի մէջ իրարանցում քնկաւ ու Ինչանի տունը լցուեց գիւղացիներով։

— Տարէք, պահեցէք աղջկան, թաղցրէք հաւատի սիրոյն ու իմ մասին մի մտածէք, ասաց Ինչանը ու գլուխն առնելով՝ իրեն դէպի ձորերը գցեց։

Ե.

Մի քանի ամիս էր անցել....

Սկսուել էր հայ - վրացական կռիւը։

Դիլբեսի ձորի գլխին, մացառների մէջ պառկած էր մեր Ինչանը և հրացանը ձեռքն առած, լուռ Դիլբեսի զեսի խոխոջն էր լսում։

Լուռ էր Դիլբեսը և ինչպէս մի վիթխարի օձ՝ լսիկ-մնջիկ դալարւում էր ձորերի մէջ ու կորչում լեռների ետեր։

Մառայլ էր օրը, այնքան մառայլ, որ սիրտ ցաւեցնելու չափ յուզում էր Ինչանի սիրտը և նրան ձգում անհուն վշտի ու տանջանքի մէջ։ Օ՜ Նա նայում էր երկնքին, ուր տունը և նոյնիսկ 6-րդը, եթէ ցանկացողներ լինեն։

Երեխաների մտաւոր և ֆիզիքական բոլոր պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար՝ զիմնազիայի զեկավարների մէջ միտք է լղացել զիմնազիային կից հիմնելու աշակերտական ակումբ հետևեալ բաժանմունքներով՝ դրամատիկական, բնագիտական, գեղարուեստական, երաժշտական, ձեռնարուեստական, սպորտ և նոր լեզուների ուսումնասիրումն։

Ակումբի համար արդէն կայ հաւաքուած 7500 ռ., բայց այդ գումարը շատ չնչին է, այնպէս որ նախաձեռնողներն աշխատում են եկամուտի մշտական աղբիւր գտնել, որպէսզի ապահովուի ակումբի գոյութիւնը։

Ծրագրուած է նաև հանրակացարան-սանատորիա թոյլ և արիւնապակաս երեխաների համար, որոնք հնարաւորութիւն կը ստանան շարունակելու իրենց ուսումը առանց առողջութեանը ցնցելու։

Դիլիջանը իր կլիմայի յատկութիւններով, իր ստուերախիտ ու գեղեցիկ անտառներով, իր մաքուր և առողջարար աղբիւրներով շատ նման է Արտաշատմանին, որը այսօր առաջնակարգ տեղ է բռնում եւրոպական կուրորտների մէջ։ Մենք կարծում ենք, որ եթէ իրագործուի հանրակացարան-սանատորիա բացելու միտքը՝ Դիլիջանի զիմնազիան մեծ թուով աշակերտներ կը գրաւի և դրսից։ Ամեն ծնողի համար իր զաւակի առողջութիւնն ամենից թանգագինը պէտք է լինի, ուրեմն եթէ գործը լաւ դրուի, կասկած չկայ, որ ամենքը կը շտապեն օգտուելու բարեյաջող հանգամանքներից։ Մնում է, որ տեղական ժողովուրդն էլ լաւ ըմբռնէ զիմնազիայի և նրա շուրջը կատարուելիք գործերի մեծ նշանակութիւնը և աջակցի նախաձեռնողներին։ Եթէ տեղացիք սիրում են իրենց Դիլիջանը, եթէ նախանձախնդիր են նրա բարգաւաճման, պէտք է այնպիսի պայմաններ ընտեղծեն, որ գրաւեն և ձեռնտու և բարի դիտաւորութիւններով եկած մարդկանց, բայց ոչ թէ վհատեցնեն նրանց և փախցնեն չափազանց մեծ ախորժակներով—որքան կարելի է շատ օգտուել եկաւորից...

Դիլիջանի կեանքը կամայ-կամայ կանոնաւորւում է, պարենաւորման կողմից էլ այնքան վատ դրութեան մէջ չէ։

Բնաւոր տիֆը շատ թուլացել է և առնասարակ թիթեղ է անցել և մահուան շատ փոքր տոկոս է տուել։ Ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններ առայժմ չկան։

Ցոյս կայ, որ այս տարի կը լինեն ամառանոց եկողներ, թէև պէտք է ասել, որ ապատ տարներ շատ [illegible] բռնուած են տիֆոտոգրաֆներով, որոնք [illegible] դրամ, [illegible] նում, տները չեն գատարկի։

Շ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇ.

«Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն»

Հինգշաբթի, ամսոյս 20-ին, Հայ Կանանց Միութիւնը Արտիստական Ընկերութեան դահլիճում կազմակերպել է մի երեկոյթ՝ «Հայաստան» անունով յօգուտ հայ սովեալների։

Հայ դերասանները Սեւուեանի գլխաւորութեամբ բեմադրեցին Վ. Փափազեանի «Հայրենիքի համար» պատմական դրամայից երեք գատակեր՝ «Դաւաճանի Մայրը» և «Վասակի խնճոյքը» վերնագիրներով։

Ներկայացումից թէ առաջ և թէ յետոյ Ս. Լիսիցեանի պլաստիկական ստուդիան բեմի վրայ երգի ու նուագի տակ տուեց սիմբոլիկ պատկերներ, որ էստետիք մեծ բաւականութիւն պատճառեց հասարակութեանը. սա մի արտակարգ երեոյթ է հայկական գեղարուեստի բնաշխարհում, որ միայն զոհունակութեամբ ու խրախուսանքով պէտք է արձանագրել և մաղթել աւելի նուաճումներ այդ տարրիզում։

Առանձնապէս խորհրդաւոր ու հմայիչ էին «Մօր վիշտը» և «Վասակի ծնունդը» հատուածները, որոնք ցայտուն կերպով ցուցադրում են մի ինքնուրոյն ճաշակ ու գեղարուեստաբէն նուրբ ըմբռնողութիւն։

Հասարակութիւնն առատ էր, ապահովի է երեք տասնեակ հազարի զուտ արդիւնք։

Պ.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ

Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՐԶՐԱԳՈՅՆ ԱՊԵՏԻՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Հայերի մէջ տպագրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան։

Նիկոլայևսկի № 36։

0—65 Տեսուչ՝ Գ. Կ. Տեր-Դաւթեան

ապագայի փայլուն հրաշքներով իր անուշ ճաշը վայելից

Գ.

Անցան ամիսներ։

Եկաւ Լուսնոյ հրաշալի, անուշաբոյր գարունը, որին հետևեց զով և քաղցր ամառը։

Ինչանը իր տան առաջ նստած, գլուխը ձեռքերի մէջ առած խոր մտքերի մէջ էր ընկել ու ժամանակ-ժամանակ ախ ու վախ էր անում։

Նրա հողին վրդովուած էր, ու դառն, անսահման տանջանքները տանջում էին նրան։

—Ա՜խ, թող կաշկա մաշկուէր մերոյներին հարուածների տակ, հոգիս դուրս գար մութ բանտում, միայն թէ օջախիս սրբութիւնը տեղը մնար, տունս ու տեղս քարուքանդ չլինէր. ասում էր նա և բուռն զայրոյթը խեղդում էր նրան։

— Ինչ անեմ, ուր տանեմ... Զորս կողմը ամայութիւն, ուէր, սրածութիւն, իսկ ես մեն միայնակ, չունիմ տէր ու տիրական, այն ինչ անիրաւ թուրքը օրաւուր առաջ է գալիս ուշման սիրում հայի գլխին... ո՜հ, Աստուած, այս ինչ օրի հասանք...

Նրա խօսքերը ընդհատեց Եսթերը, որը արտասուաթոր աչքերով մօտենալով նրան, կանչեց.

— Վեր կաց, այ մարդ, չե՞ս տեսնում...

— Հէ՞ր, ինչ է, Եսթերն։

— Գիւղը քոչում է, թուրքը ուր որ է մեր գիւղը կը մտնի...

Ինչանը կայծակնահարի նման վեր թռաւ։

Նա մինչև վերջին բոպէն չէր հաւատում, որ թուրքը կարող է գիւղը մտնել ու աւերել, պղծել, սպանել...

Ձէ՞ որ վարժապետը և ուրիշները տար-տար ճառերի մէջ յեղափոխութեան յաղթանակը յայտնելով միամտացնում էին, թէ այսուհետև հանդիստ ենք ապրելու, մինչդեռ հիմա մի բուռն ասկեարներ ոտքի տակ են տալիս հայկական գիւղերը և ամեն տեղ մահ սփռում։

— Ինչ ես ասում, Եսթերն, մի՞թէ ճիշտ է, հարցրեց Ինչանը միամտօրէն, թէև հաւատում էր նրա խօսքերին։

— Բռնանայ Եսթերը, մի՞թէ չես լսում ժամի զանգերի ձայնը։ Ահազանգն է որ հնչում է, մահն է, որ տարածում է իր սեւթոյր թևերը...

— Հա, հա, գնանք, Եսթերն, ճիշ, Եսթերս... Բայց ինչ պէտք է անենք տունս, տեղս, մալս ու իմ քրտնքով աշխատած վաստակս...

— Թողի՞ ես, Ինչան, ինչեր ես մտածում, երբ մեզ կեանքը ամենից թանգն է, ամենից նուիրական... ցաւով ծնուել ենք, ցաւով էլ պէտք է մեռնենք։ Դառն տանջանքն է մեզ վիճակուած ու մենք գնանք այդ փշոտ ճանապարհով...

— Գնանք, Եսթերն, գնանք և թող պատառ եղողը պատասխան տայ ահեղ դատաստանի առաջ, ասաց, դառն արցունք թափեց Ինչանը ու մի քանի իրեր ժողովելով դաղթի ճանապարհը բռնեց...

Գիւղը արդէն դատարկուած էր և մի քանի օրից յետոյ թալանի տրուած։

Դ.

Ինչպէս փոթորիկ եկաւ ու անցաւ տաճկական արշաւանքը ու սրբեց ու աւերեց ամենը, ինչ որ հնարաւոր էր։

Նա իր ետևից թողեց սուգ ու շիւան և սեով պատեց շէն և լի օջախները։

Լեռներից ու ձորերից, թփերից ու մացառներից դուրս թափուեցին ցրիւ եկած հայերը և արտասուքն աչքերին իրենց աւեր ընկերը սկսեցին նորոգել...

Ինչանն էլ վերադարձաւ իր ընտանիքով և իր օջախին նայեց, աչքերը մթնեց, ղլուխը պտոյտ եկաւ և երկու ձեռքով գլխին տուեց։ Նրա տանից ոչնչ տարել էին, ամեն ինչ. զուռ, պատուհան, կճուճ ու ման և թողել միայն կոտրատած կճուճների խեցիներ...

Բայց Ինչանը չյուսահատուեց։ Նա սրտից մի խոր ախ քաշեց ու սկսեց իր աւերուած բունը շինել։

Նա նոր էր եկել, շունչը դեռ առ չէր բերել, որ «նոր տէրեր» եկան ու սկսեցին եղած չեղածն էլ թալանի տալ, բռնութիւններ գործել ու խեղճ ու կրակ գիւղացուութեան արիւնը ծծել։ Այդ նոր տէրերը քրիստոնեայ վրացիներն էին, մեր դարաւոր հարևանները, մեր վաղեմի սիրած եղբայրները. բայց բախտի չարաչարութիւն հանգամանքների պատճառով Ինչանի գիւղի կոմիսարը մի բիրտ, վայրենի անձնաւորութիւն էր, որ ոչնչի առաջ կանգ չէր առնում և իր վայրագ կրքերին գոհացում տալու համար՝ ամեն ինչ թոյլ էր տալիս իրեն։

Ինչանը էլ ոչինչ չունէր, ոչինչ, բացի մի գեղանի աղջիկ, որի պատանութեան համար սիրան էր գողում ու մտքամոլոր նրան թագցնելու համար մտածում։ Սակայն այդ նրան չյաջողուեց. Կոմիսարը տեսել էր Եսթերին ու նրա գեղեցկութիւնից հիացել։

Եւ զուր չէր Ինչանին երկիւղը պաշարել։ զուր չէր նա դողում իր օջախի սրբութեան վրայ։ Մի օր նրա տունը եկան երկու զինուորներ և օրը ցերեկով ուզեցին զուրս քաշել Եսթերին։

Եսթերը նստած էր փէշերիցն էր կպել, երբ վրայ հասաւ Ինչանը մի բոպէ նա կանգ առաւ վայրենի հայեացքով Եսթերին քաշող զինուորներին նայեց, ապա անխօս դարակի տակից խանջալը հանեց ու մի վայրկեան յետոյ այնպիսի ուժով խանջալը զինուորի սիրտը մխեց, որ զինուորը արիւնաթաթաւ վայր ընկաւ։ Միւս ընկերը, էլ յետ չնայեց ու գլուխն առաւ կորաւ։

Գիւղի մէջ իրարանցում քնկաւ ու Ինչանի տունը լցուեց գիւղացիներով։

— Տարէք, պահեցէք աղջկան, թաղցրէք հաւատի սիրոյն ու իմ մասին մի մտածէք, ասաց Ինչանը ու գլուխն առնելով՝ իրեն դէպի ձորերը գցեց։

Ե.

Մի քանի ամիս էր անցել....

Սկսուել էր հայ - վրացական կռիւը։

Դիլբեսի ձորի գլխին, մացառների մէջ պառկած էր մեր Ինչանը և հրացանը ձեռքն առած, լուռ Դիլբեսի զեսի խոխոջն էր լսում։

Լուռ էր Դիլբեսը և ինչպէս մի վիթխարի օձ՝ լսիկ-մնջիկ դալարւում էր ձորերի մէջ ու կորչում լեռների ետեր։

Մառայլ էր օրը, այնքան մառայլ, որ սիրտ ցաւեցնելու չափ յուզում էր Ինչանի սիրտը և նրան ձգում անհուն վշտի ու տանջանքի մէջ։ Օ՜ Նա նայում էր երկնքին, ուր մառայլ ու զորշ ամպերից ոլորապտոյտ թափւում էր ձիւնը ու ծածկում լեռ ու ձոր և այն քաջերին, որոնք ժայռերի ծերպերում կուչ եկած թշնամուն էին սպասում։

Սև-սև, ահարկու մաքերը տանջում էին Ինչանին ու նա յիշում էր ձիւնոտ այն օրը, երբ ժամի զանգերին զիւղի վարժապետը սգաւորող ճառ էր ասում ու կարմիր դրօշակը ծածանելով ազատութեան յաղթանակը երգում։

Նա յիշում էր ու սոսկում։ Մի՞թէ, մի՞թէ այս էր «ազատութեան յաղթանակը», երբ նա զրկուեց տուն ու տեղից, օճախը պղծուելուց հաղիւ ազատուեց, իսկ այժմ եղբայրը եղբօր դէմ կանգնած՝ տաք, շեկացած գնդակ է միայն պատրաստում...

— Օ՜, դիմակրատներ, տուէք մեզ կեանքի, դոյզի, պատուի ազատութիւն, դէպի ուր էք քայլում, կանգ առէք, Թշուառներ, կանչեց սրտի անհուն վշտով Ինչանը և ցաւագար մի ոռոխիւն արեց։

Բայց այդ ժամանակ, կարծես Ինչանին որպէս պատասխան, օդի մէջ լսուեց հրացանների ու դնդակների «տաս, տաս, տաս»... ձայնը և չորս կողմը գնդակների տարափը թափուեց։

— Այս արեան մեղքը յանցաւորների գլխին, մրմռաց Ինչանը և իր հրացանը առաջ քաշելով սկսեց կրակել դէպի Թշնամին։

Ինչանը կրակում է և կրակում. նա տեսնում է թէ ինչպէս ընկնում են Թշնամիները մէկը միւսի ետևից, բայց չէ տեսնում իր շուրջը պատուող գնդակների տարափը։

Գոհ մի նա կանգ առաւ, ծունկ չոքեց իր վիթխարի մարմնով և ուղեց ճակատի ծոր-ծոր թափուող քրտինքը սրբել, բայց այդ ժամանակ նա մի սուր ցաւ զգաց ուղիղ իր կրծքի մէջ և յետ ու յետ գնալով փռուեց մէջքի վրայ։

Պարկած է Ինչանը մէջքի վրայ, աչքերը բաց ու նայում է վեր, դէպի մութ-պաղ երկինքը, որտեղից փաթիլ փաթիլ թափւում է ձիւնը և մի տեսակ խաղաղ ներքն պատում է նրա մարմնին...

Ա՜խ, ինչքան լաւ է, անուշ, անդորդ... բայց ինչու երկինքը հետզհետէ իջնում է ցած, մօտենում իրեն և իր ամբողջ ծանրութեամբ ճնշում իրեն...

Օ՜... ինչքան ծանր է, սոսկալի, մտածում է նա։

«Մենք տէր չունենք», մենք մոռնում ենք, ոչնչանում... ինչու։ Կանգ առէք, եղբայրներ, իրար մի կոտրէք, զուք դէպի անդունդն էք տանում մեզ... Է՛յ, պրոլետարներ բոլոր երկիրների, ուր էք, հասէք... արիւնը ինչու՞ է հոսում, կանչեց Ինչանը յանկարծ, ուժեղ թափով ճիգ արաւ վեր կենալու և տալ մի ջղաձգային ցնցիւն անելով մեռց անշարժ...

Ձիւնը գալիս էր ու գալիս ու ծածկում, մինչդեռ նրա աչքերը բաց էին ու վեր ուղղած։

Նա բարձրիցն էր սպասում կեանքի հանելուկը...

Բ. Այվազեան

Տպարան «Մամուլ»—կապալ. Մ. Էփրիկեան և Յ. Մալիլեան։ Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.